

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף אי שפות

הפיקוח על הוראת העברית בקדם יסודי וביסודי בבתי ספר ערביים

י"ב תמוז תשפ"ד
18 ביולי 2024

חוזר מפמ"ר עברית לערבים

לשנת הלימודים תשפ"ה

תוכן החוזר

- 2 דבר המפמ"ר
- 3 מטרות ויעדים בהוראת העברית כשפה שנייה לשנה"ל תשפ"ה
- 4 תוכנית הלימודים החדשה בהוראת העברית כשפה שנייה
- 4 תחומי הוראת העברית ביסודי
- 6 הערכה
- 7 ספרי לימוד וחומרי למידה
- 7 למדה היברידית בעת חירום
- 8 מסגרות פיתוח מקצועי
- 9 חשוב להתעדכן

דבר המפמ"ר

אנשי חינוך

שלום רב,

הוראת השפה העברית כשפה שנייה הינה תחום חשוב אשר מקדם מוביליות חברתית, כלכלית ותרבותית ונחשב לציר מרכזי להשתלבות בחברה הישראלית.

בשנת הלימודים תשפ"ה תחל "תוכנית הלימודים החדשה מבוססת על המסגרת המושגית של "cefir", וכוללת העיסוק בכל ארבע אופנויות השפה: דיבור, האזנה, קריאה וכתובה ובארבע פעילויות השפה: קבלה (האזנה וקריאה), הפקה (בדיבור ובכתב), אינטראקציה (בדיבור ובכתב) ותיווך (פרשנות ותרגום), כמו כן מפרטת ומדגימה את שימושי השפה בתחום האישי ובתחום הציבורי.

במטרה לקדם את הוראת השפה העברית בדגש על תוכנית הלימודים החדשה, מומלץ להשתמש בשיטות חינוכיות מותאמות לצרכי התלמידים, כולל גישות שונות כגון התאמה אישית, שימוש במשחקים, תרגולים ושימוש פעיל בשפה בכל יום אשר מעודד את התלמידים להתעמק ולהשתפר בשפה העברית.

בעידן הטכנולוגיה והתקשורת המתקדמים בהם אנו חיים, חשיבותה של השפה העברית כשפה שנייה עולה באופן משמעותי. השימוש באמצעים מגוונים וחדשניים מקדם את הוראת השפה העברית ומשפר את הישגי התלמידים. יכולת הבנה והבעת עצמאות בשפה העברית מהווה יסוד חשוב להשגת הצלחה בחיים האישיים והמקצועיים.

בנוסף, חשוב לספק תמיכה וליצור אווירת חיבור וביטחון בכיתה, כך שהתלמידים ירגישו נוחות לשגשג ולהתפתח בשפה. חשוב ליצור סביבה פתוחה ונעימה שתעודד את התלמידים לדבר, לכתוב ולהתקשר בשפה העברית, גם מחוץ לגבולות הכיתה.

מורים ומורות יקרים, אני וצוות ההדרכה מתכוונים לקדם שיטות חדשות בהוראת השפה העברית, על ידי שילוב טכנולוגיות חדשות המאפשרות חוויית למידה מעשית ומעוררת השראה. יחד עם זאת, בעבודתנו המשותפת, אני מאמינה שנוכל להפיק את המיטב מכל תלמיד ולהפעיל את הפוטנציאל המלא בתחום השפה העברית. בהתבסס על עקרונות אלו ועל עבודה צמודה יחד, אני בטוחה שנוכל ליצור חוויית למידה מרתקת ומעוררת השראה לתלמידים שלנו.

מטרות ויעדים להוראת העברית כשפה שנייה לשנה"ל תשפ"ה

בשנת הלימודים תשפ"ה נתמקד בהמשך פיתוח מיומנויות הקריאה, הכתיבה וההבנה של תלמידים בהלימה לתוכנית הלימודים החדשה. דגשים מרכזיים יינתנו בשנה זו לתחומים הבאים:

- א. **אוצר מילים** – אוצר מילים עשיר הוא כמו מפתח לפתיחת דלתות רבות בעולם הלמידה. לתלמידי יסודי, אוצר מילים מגוון וחזק הוא כלי חיוני להצלחה בלימודים ובחיים בכלל.
- ב. **יסודות הקריאה והכתיבה** – היכולת לקרוא ולכתוב מאפשרת לנו לגשת למידע רב ומגוון, להרחיב את הידע שלנו, ולתקשר עם אחרים. לפי תוכנית הלימודים החדשה תהליך הכתיבה והקריאה יחל באמצע כיתה ב', תהליך אשר אחיד לכל בתי הספר.
- ג. **ביסוס שטף קריאה** – קריאה מדויקת, אוטומטית ובהנגנה. בשנה זו נקדם שטף קריאה בסיסי בכיתות ג'-ד' ושילוב פרקטיקות לקידום שטף קריאה.
- ד. **שפה דבורה** – הדיבור נחשב לאחד מיומנויות השפה, הוראת השפה הדבורה מהווה נדבך חיוני בהתפתחותו של כל ילד. השפה הדבורה אינה רק אמצעי לתקשורת, אלא כלי עזר חיוני לפיתוח מחשבה, יצירתיות, קוגניציה ורגש.
- ה. **שליטה במיומנויות הבנת הנקרא** – קידום מיומנויות הבנת הנקרא חיוני להצלחה בכל תחומי החיים. השליטה מאפשרת לתלמיד להבין את העולם סביבו, להתחבר למידע, ללמוד ולהתקדם, מיומנות זו מהווה את הבסיס להצלחה לימודית בכל השלבים. הבנה של טקסטים ספרותיים ומידעיים ושימוש יעיל באסטרטגיות קריאה.
- ו. **עידוד כתיבה ופיתוח מיומנויות כתיבה** – הרחבת ההתנסויות המתווכות בכתיבה למטרות שונות.
- ז. **קריאה מרובה של ספרים** – קידום קריאה דיאלוגית שיתופית של ספרי קריאה עם התלמידים בכיתה ועידוד קריאת ספרים להנאה, יש לקבוע סדירויות של קריאת ספרים עם התלמידים במשך השבוע.

תוכנית הלימודים לעברית כשפה שנייה

1. עברית לגיל הרך

חשיפה לשפה העברית בחברה הערבית בגיל הרך, **בגני הילדים ובכיתות א'-ב'**. התוכנית תאפשר מפגש בין-תרבותי של שתי שפות "אחיות", ערבית ועברית, בדגש על שמירה ושימור שפת האם – הערבית. חשיפה זו תיצור תשתית ללמידת השפה העברית בהמשך, ותוכל ליצור הזדמנויות בעתיד להשתלבות ולהתקדמות בחברה הישראלית.

2. תוכנית הלימודים החדשה מבוססת מסגרת מושגית CEFR

בשנה זו תחל תוכנית הלימודים החדשה מבוססת מסגרת מושגית CEFR תוכנית לימודים זו היא מסמך מדיניות רשמי המתווה עקרונות להוראה-למידה-הערכה, ומהווה בסיס לכתיבת תוכניות עבודה ולכתיבת ספרי לימוד המתמקדים בשימוש שעושים הלומדים בשפה במגוון הקשרים ולצרכים שונים. מסמך מדיניות זה הינו רשמי, מורחב ומקיף. הוא כולל את העיסוק בכל ארבע אופנויות השפה: דיבור, האזנה, קריאה וכתיבה ובארבע פעילויות השפה: קבלה (האזנה וקריאה), הפקה (בדיבור ובכתב), אינטראקציה (בדיבור ובכתב) ותיווך (פרשנות ותרגום), כמו כן מפרט ומדגים את שימושי השפה בתחום האישי ובתחום הציבורי.

תחומי הוראת העברית ביסודי

1. **אוצר מילים** – לשיפור השיח הדבור והכתוב בקרב התלמידים, השכלנו לבנות בעבר מאגר מילים העשוי לשרת את המורים והתלמידים בבתי ספר יסודי. יש לציין, שמאגר זה ישמש, בין השאר, מחברי ספרי לימוד, כותבי תוכניות לימודים, מפתחי יחידות הוראה, מפתחי קורסים דיגיטליים ומורים בהשתלמויות. יש לציין שהרשימה היא ראשונית מאחר והצפייה לשדרוגן ולדיוקן.

הוקמה ועדה לבחון את אוצר המילים על פי תוכנית לימודים מותאמת CEFR הצפי לסיום עבודתה אמצע שנת הלימודים הבאה.

קישור לאוצר מילים

2. **רכישת הקריאה והכתיבה באמצע כיתה ב' בהלימה לתוכנית החדשה** – הקניית הקריאה והכתיבה תחל בכיתה ב'- ג' ותימשך עד כשנה. יש להתחיל בהקניית אותיות דפוס ותנועות. הלומדים ידעו לזהות את כל אותיות האלף-בית בדפוס ואת כל הצלילים (אות+תנועה). במהלך לימוד האותיות והצלילים הלומדים ידעו לפענח מילים שלמות, וילמדו גם לזהות מילים שלמות באופן חזותי. בנוסף הלומדים יהיו מסוגלים להעתיק מילים. מומלץ כבר בתחילת הדרך, כאשר לומדים רכשו מספר אותיות, לזמן להם משפטים לקריאה. לאחר רכישת כל אותיות האלף-בית והצלילים יתחיל תהליך של הקניית האותיות בכתב יד.

קידום יסודות הקריאה והכתיבה:

- מודעות פונולוגית: היכולת לשמוע ולהבחין בצלילים השונים בשפה.

- זיהוי אותיות : היכולת לזהות ולהבדיל בין אותיות שונות.
- קידוד ופיענוח : היכולת לקשר בין אותיות לצלילים ולהרכיב מילים.
- הבנת משמעות מילים : היכולת להבין את המשמעות של מילים בודדות ומשפטים שלמים.
- שליטה במבנה המשפט : היכולת לבנות משפטים נכונים מבחינה תחבירית.
- כתיבה ברורה ומובנת : היכולת להביע את עצמך בכתב בצורה ברורה ומאורגנת.

3. שטף קריאה – שטף הקריאה מתבסס במהלך **כיתות ג'-ד'** ובאופן הדרגתי, כאשר מצופה

מהתלמיד לקרוא באופן גלובלי ואוטומטי, ופחות מפענח ומקוטע. שטף הקריאה הולך ומתבסס כתוצאה מתרגול רב ושילוב פרקטיקות לקידום שטף הקריאה כמו: קריאה חוזרת, הדגמה, איות ועוד. במשך השנה יוצע מבדקי שטף קריאה לכיתות ג'-ד' במטרה לאפשר התבוננות הוליסטית על פרופיל הלומדים.

4. שפה דבורה – מיומנות ההבעה בעל פה היא מיומנות ראשונית בסיסית ונדרשת. זו המיומנות

הראשונה שהילד רוכש, עוד לפני הקריאה והכתיבה, שכן היא מבוססת על הערוץ השמיעתי ונרכשת גם ללא הדרכה מכוונת, בדומה לתהליך רכישת הטבעי של שפת-אם. השימוש בשפה העברית הדבורה, הוא צורך חיוני לתלמידים דוברי ערבית בישראל, שכן היא מהווה בסיס לתקשורת ולהשתלבות בחברה, בעבודה ובאקדמיה.

תוכנית הלימודים '**נעימות בשפה העברית**' מבוססת על הגישה התקשורתית הנחשבת כיום לגישה המובילה בעולם להוראת שפות ומיועדת לתלמידי **כיתות ג'-ו'**. גישה זו דוגלת בהוראת השפה ככלי לתקשורת ולהעברת מסרים. התוכנית מתמקדת במיומנויות האזנה ודיבור ונועדה לחזק את ידיעת השפה העברית בקרב דוברי הערבית בדגש על הבעה בעל-פה.

התוכנית מציעה עולמות תוכן לפי שכבות גיל ושפע של פעילויות מגוונות, **מומלץ** ליצור שגרות שבהן תשלב את הפעילויות בתוך השיעור בהתאמה לנושא הנלמד, זמנו לתלמידים התנסויות מגוונות ומשבו במשוב מקדם למידה.

קישור לתוכנית: [תוכנית נעימות לכיתות ג'-ו'](#)

דגשים חשובים ליישום תוכנית "נעימות":

- העברית הדבורה (דיבור והאזנה) לא תילמד בנפרד, אלא תשולב בתוך כל שיעור ותהיה חלק מהוראת השפה העברית בכללותה.
- יוקצה בכל שיעור ושיעור מקום לתרגול ההאזנה והדיבור, בדיוק כמו לקריאה ולכתיבה.
- המורה תוכל לעתים להקדיש לשיח ולהאזנה גם שיעור שלם, בהתאם לפעילות המועברת.
- חלק ניכר מהפעילויות בתוכנית זו משלבות עבודה בקבוצות ובזוגות.
- בכל אחד מעולמות התוכן בתוכנית זו כלולות בין ארבע לשמונה פעילויות שונות. יש לשים לב לכך ש"פעילות" אינה בהכרח "שיעור".

5. **אסטרטגיות בהבנת הנקרא** – הבנת הנקרא היא מיומנות הכרחית להצלחה בכל תחומי החיים. היא מאפשרת לנו ללמוד, להרחיב את הידע שלנו ולהשתתף באופן פעיל בחברה. אך לא לכל הקוראים אותה רמת הבנה. לשם שיפור היכולת להבין טקסטים כתובים, חשוב ללמוד ולהשתמש באסטרטגיות קריאה יעילות. לשם כך בשנה זו יושם דגש על שימוש באסטרטגיות בהבנת הנקרא במטרה להפיק יותר תועלת מהקריאה ולשפר את יכולת הזיכרון והחשיבה הביקורתית של התלמיד, המורים יקבלו ליווי פדגוגי דרך המדריכים והפיתוח המקצועי.
6. **קריאה דיאלוגית** – בשנה"ל הקרובה נקדם את הקריאה הדיאלוגית של ספרי קריאה עם התלמידים בכיתה ונעודד קריאת ספרים להנאה, יש לקבוע סדירויות של קריאת ספרים עם התלמידים. קריאה של ספרים מקדמת הבנת הסיפור, מרחיבה עולמות של ידע ולמידה חברתית-רגשית, מעשירה את אוצר המילים ומעודדת כתיבה, קריאה והבעה דבורה. [לרשימת ספרי קריאה מומלצים](#).
- אפשר לרכוש מארזי קריאה באמצעות מערכת גפ"ן, [קישור לפרטים](#).

הערכה

1. מבחן ארצי

מבחן ארצי מדגמי **כיתות ו'** במטרה לעקוב אחר היבטים שונים הקשורים בהוראת מקצוע העברית בבתי הספר היסודיים דוברי הערבית, במטרה לפעול למען צמצום פערים בחברה הישראלית.

(בהמשך יתפרסמו פרטים אודות המבחן).

2. מבחני מפמ"ר

במסגרת המהלך להטמעת יעדי הפיקוח והמשרד לחיזוק השפה העברית אצל תלמידים בבתי ספר ערביים, ובהמשך לתוכניות הפיקוח על הוראת השפה לצורך בדיקת הישגי התלמידים, התקבלה החלטה לבצע מבחן מפמ"ר בקרב תלמידי **כיתות ד'-ו'**. מטרת המבחן לתת כלי בידי המורים לבחון את רמת תלמידיהם בתחום הדעת עברית כשפה שנייה, ומידת הצורך בהתערבות פדגוגית ממוקדת על מנת לשפר את ההוראה והלמידה בבתי הספר.

(בהמשך יתפרסמו פרטים אודות המבחן)

מומלץ לתרגול לפני המבחן :

מבחן מיפוי	מבחן מיפוי	כיתה ד'
מבחן מיפוי	מבחן מיפוי	כיתה ה'
מבחן מיפוי	מבחן מיפוי	כיתה ו'

חומרי הוראה וספרי לימוד

1. ספרי לימוד וחומרי למידה

בעקבות הרפורמה החדשה בארגון הלמידה החדש ברצוני לחדד מחדש את הנהלים והכללים המחייבים בתחום אישור ספרי לימוד וחומרי למידה אחרים. הנהלים והכללים יחייבו את כולנו: מנהלי בתי הספר והמורים לעברית בכל שכבות הגיל. מבחינתי ניתן ללמד בכל ספר או חוברת ללימוד השפה העברית, ובתנאי שיהיו מאושרים ע"י משרד החינוך עם מספר אישור מוכר. ללמד רק בספרים המיועדים אך ורק למגזר הערבי והבדואי. רשימת ספרי הלימוד המאושרים מצויה בחוזר המנהל הכללי והיא מתעדכנת באופן שוטף. את רשימת הספרים תמצאו בקישור "[רשימת ספרי הלימוד המאושרים במגזר דוברי ערבית](#)" בדף אגף ספרי לימוד.

[אגף לאישור ספרים וחומרי למידה | חוזר ספרי לימוד](#)

2. קורסים דיגיטליים

משרד החינוך בתהליך פיתוח קורסים דיגיטליים לכיתות ה'-ו', המאפשרים למידה דיגיטלית לצד הלמידה בכיתה. הקורסים בנויים על פי תוכנית הלימודים החדשה. מורים יכולים לפתוח קורס לכיתתם, לרשום את התלמידים לקורס ולעקוב אחר תהליך הלמידה והתרגול.

3. יחידות הוראה מתוקשבות

מחולל ההוראה מאפשר למורים לגרור את התכנים המוצעים לשיעור האישי שלהם ולהוסיף חומרים נוספים לפי שיקול דעתם (חומרי מקור, סרטונים, הפעלות ועוד). מחולל ההוראה הדיגיטלי מציע שילוב של מיומנויות, ערכים ופרקטיקות שבהם כדאי להשתמש להוראת היחידה בכיתה לפי יעדי השיעור. כדי לשמור יחידות יש להזדהות לפורטל.

בשנה"ל תשפ"ה יתווספו למאגר מספר יחידות מותאמות תוכנית לימודים חדשה.

[יחידות הוראה מתוקשבות](#)

למידה היברידית בעת חירום (אם נדרש לכך)

למידה היברידית מאפשרת תהליכי למידה-הוראה בין תלמידים למורים בשילוב למידה מרחוק גם באמצעות שיעורים מצולמים שעומדים לרשות המורים בלמידה פנים אל פנים ובלמידה מרחוק. לפניכם הפנייה [למאגר הלמידה מרחוק](#) שנבנה בשיתוף עם מינהל תקשוב. השיעורים הועלו **למאגר VOD** וחולקו על פי תחומים וגילאים על מנת לסייע בשימוש מיטבי בהם. אנו מזמינים אתכם להשתמש במאגר ולהכיר את המשאבים המצויים בו.

[למידה משולבת דיגיטל](#) | [מאגר שיעורים מצולמים](#)

בנוסף, פותחו מספר חוברות לימוד בשעת חירום לפי שכבות גיל ומבוססות תוכנית לימודים חדשה. [חוברות](#) אלה אינן מחליפות את ספרי הלימוד, החוברות מתאימות ללמידה פרטנית, למידה עצמאית ולמידה בקבוצות.

חוברת לכיתה ג' - חלק א	חוברת לכיתה ג' - חלק ב	חוברת לכיתה ג' - חלק ג
חוברת כיתה ד'	חוברת כיתה ה'-ו'	

מסגרות פיתוח מקצועי

הפיתוח המקצועי של מורים לעברית כשפה שנייה הוא קריטי להצלחת התלמידים ולשיפור איכות ההוראה. תחום זה מציב בפני המורים אתגרים ייחודיים, הדורשים ידע וכלים מתאימים. בשנה זו יוצע למורים ליווי פדגוגי הן בהדרכה המחוזית והארצית והן בפתרונות הלמידה שייפתחו דרך מערכת [מצפן](#). בנוסף יתקיימו וויבנרים ארציים ומפגשי למידה מחוזיים סביב הנושאים במיקוד: **יסודות הקריאה והכתיבה, שטף קריאה, שפה דבורה, אסטרטגיות בהבנת הנקרא.**

1. כוורת

קורסים מרחוק המיועדים למורים בביה"ס היסודי. השתלמות בסביבה מקוונת וידידותית, בהתאמה אישית, בזמן ובמקום שנוחים לכם. ותוכלו לנצל את החופש בנחת להיערכות לשנה הבאה ולצבירת גמול.

[הכוורת](#)

2. מערכת מצפן לניהול הפיתוח המקצועי

מערכת מצפן לפיתוח מקצועי שהחלה לפני שנתיים, היא מחוברת למערכות ניהול ידע של המשרד ומאפשרת תכנון וניהול תהליכי הפיתוח המקצועי מבוססי נתונים ומותאמים לצרכי בית הספר כארגון ולצורכי עובדי ההוראה בפרט. ההרשמה של כל מורה לתהליכי הפיתוח המקצועי תהיה דרך פורטל עובדי הוראה במרחב פיתוח מקצועי והדרכה. עובד ההוראה ייכנס באמצעות ההזדהות האחידה, ויוצע לו מגוון אפשרויות הלמידה

המותאמות לצרכיו, בהתאם למקצוע ההוראה, התפקיד והשיוך המוסדי. יש לציין, שלכל השתלמות יש מספר פתרון למידה.

מערכת מצפן

 חשוב להתעדכן....

1. מונדלי (mondly)

מונדלי (Mondly) הינה אפליקציה משחקית ללימוד השפה העברית בבתי ספר ערביים. האפליקציה פועלת בהלימה לדרישות משרד החינוך ללימוד מיטבי ולאורך הדרך מתבצעות התאמות שונות באוצר המילים בהתאם לתוכנית הלימודים בעברית. בשנה"ל תשפ"ה מתנסים באפליקציה בפילוט מורחב ומייעדים אותה לכיתות ד'-ו', כאשר האפליקציה נגישה לכולם. בתחילת השנה יועבר קול קורא לבתי הספר, וייקבע וויבנר ארצי לבתי הספר המשתתפים בפילוט בנוסף לליווי צמוד לרכזים ולמורים.

מונדלי

2. ארגון הלמידה

מסמך ארגון הלמידה מציג את הקווים המנחים, העקרונות והמשאבים הפדגוגיים העומדים לרשות המערכת כדי לקדם את הישגי הלומדים בהיבטים הלימודיים, הרגשיים והחברתיים.

מסמך ארגון הלמידה ליסוד שנה"ל תשפ"ה | מכתב למנהלים

3. מבחן בקיאות למורים חדשים

מבחן הבקיאות למורים לעברית כשפה שנייה נועד לבדוק את השליטה של המורים בשפה העברית לאחר שלמדו לתואר ראשון במכללה או באוניברסיטה. מפרט המבחן נגזר מתוכנית הלימודים – עברית כשפה שנייה בבתי הספר הערביים לשלוש חטיבות הגיל: ג'-י"ב – ומפורסם על ידי האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים, המזכירות הפדגוגית, משרד החינוך, ירושלים, התשע"ב.

פרטים נוספים על מבחן הבקיאות

4. התאמות לתלמידים עם לקויות למידה

תלמידים עם לקויות למידה ו/או הפרעת קשב הינם תלמידים בעלי יכולת אינטלקטואלית תקינה המאפשרת להם ללמוד, להתקדם ולבטא את יכולותיהם. הצלחת התלמידים ובמיוחד תלמידים עם לקויות למידה מתבססת בעיקר על מערכת יחסים המתקיימת בין הצוות החינוכי (כל אנשי המקצוע), התלמיד ומשפחתו.

[התאמות לתלמידים עם לקויות למידה](#)

5. אתרי המקצוע

אתרי המקצוע בתחום הדעת עברית ליסודי עוצבו במטרה למצוא בקלות את המידע הרלבנטי הרצוי.

[אצטבא](#) | [הפורטל המתקשב](#) | [פורטל עובדי הוראה](#)

בברכת שנת לימודים מוצלחת ופורייה

בברכה,

נג'ם ראבי

מפמ"ר עברית בקדם יסודי וביסודי בחברה הערבית

העתקים:

- ✓ ד"ר טלי יניב, יו"ר המזכירות הפדגוגית
- ✓ מר יובל אוליבסטון, סגן יו"ר המזכירות הפדגוגית
- ✓ ד"ר ציונה לוי, מנהלת אגף אי שפות
- ✓ גב' שירין נאטור חאפי, מנהלת אגף אי חינוך בחברה הערבית
- ✓ ד"ר ליסה אמדור, יו"ר ועדת המקצוע